

Sota la taula(ALDC, VIII, 1984. *Sota la taula*)

Són diversos els significants que designen el concepte “relació que denota posició d’una cosa respecte a allò que està més alt en direcció vertical i en contacte o no amb ella” (DIEC, s. v. *davall*). Es tracta d’una preposició (per ex., *sota*) o d’una locució preposicional (per ex., *a sota de*). *Sota* (s. XIII) deriva del llat. vg. *SŪBTA (cl. SŪBTUS, origen de l’ant. *sots*), amb canvi de vocal final, paral·lel a INFRA, i que, ja en llat., oferia var. convivents d’altres preposicions com SUPER/SUPRA o INTER/INTRA; var. *sota de* 9, 10, 68, *a sota*, *a sota de* 20, 21, 105, 110, *dessota* 1, 8, 17, 52, 88, 92, *dessota de* 15, 16.

Davall, amb el nucli *avall* (*avall de* 89, 131, 135), presenta aquestes var. en qualitat de locucions prepositives: *davall de* 91, 102, 113, 116-120, 126-129, 136-138, 142, 185, *a davall* 74, 78, 79, 81, 106, 111, 125, *a davall de* 86, 90, 93, 98, 99, 107, 108. Semblantment *baix* s’amplia amb les var. *bai* 153, 157, amb vocalització de [j] final, *bai de* 77, *a bai de* 9, 80, *bais de* 154, amb despalatalització per dissimilació de palatals, *debaix* 26, 139, 164, *debaix de* 149, 178, 183, 188, *baix de* 83, 84, 133, 156, 158-162, 166, 167, 172, 173, 175, 179-181, 186, 187, 189, *a baix de* 50, 78, 97.

Finalment, el llat. DEORSUM ‘avall, cap avall’, a través del llat. vg. JOSUM, va donar el cat. ant. *jos*, *dejós* (< *de jos*), que en parlars ribagorçans, amb continuïtat arag., ha donat *ditxós* 100 (*ditxós de*, *a ditxós de* 94, 108), amb africació i apitxament de la palatal; en canvi, la var. del llat. vg. JŪSUM va desembocar en *jus de*, *dejús de* 7 i, amb ensordiment del ribagorçà, *detxús de* 87.

Per als significants no comentats aquí, veg. mapa 1351. L’evolució del lèxic d’aquest significat ha deixat *sota* en l’alg. i el cat. or. peninsular, entrant en una franja del nord-occ., que comparteix el mot amb *davall*, paral·lel al mall. i men., mentre que *baix* resta dins el val., a voltes amb les var. *sota baix* o *baix sota*, que hauria pogut fer arribar el mot a l’eiv. L’arcaisme *jus* (*dejús*) es manté en àrees perifèriques, com són el ross. (ús potser reforçat per l’oc. [“jous la taule”, Mistral]) i el ribagorçà, sovint amb africació i ensordiment (*ditxós*); també és present en el topònim *Pallars Jussà*.

Són mots normatius *sota*, des del DOrt, 1917; *davall*, des del DG₁, 1932; *baix*, *dessota* (al *dessota*), *dejús* apareixen al DG₁, 1932 només com a adverbis.

